

РЕЦЕНЗИЯ

от ПРОФ. ЕЛИСАВЕТА БОРИСОВА ВЪЛЧИНОВА-ЧЕНДОВА, Д.Н.

Нов български университет, департамент „Музика“,
проф. направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“

на дисертационния труд на **БОЖАНА ПАВЛИНОВА ПАВЛОВА**
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“,
докторант към ДП „Музика“ на Нов български университет

на тема

„КЛАСИЧЕСКАТА КИТАРНА МУЗИКА ОТ СРЕДАТА НА ХХ ВЕК В ТВОРЧЕСТВОТО НА ХАНС ВЕРНЕР ХЕНЦЕ, ТОРУ ТАКЕМИТСУ И НУЦИО Д' АНДЖЕЛО“

1. КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ ТВОРЧЕСКАТА БИОГРАФИЯ НА КАНДИДАТКАТА

Божана Павлова е изявен музикант, китарист, изпълнител и педагог. Завършва класическа китара в класа на Столина Добрева в НМУ „Л. Пипков“ и магистърската степен с пълно отличие във Виенската консерватория, както и педагогика за китара в Университета за музика и сценично изкуство във Виена. Лауреат е на специална, първа, втора и трета награда на редица международни конкурси за класическа китара в Италия, Хърватия, Албания, България, Румъния, Черна Гора и Германия. Изнася концерти в Испания, Унгария, Великобритания, Австрия, България и Китай и провежда различни майсторски класове във Виена, София, Плевен, Цайлерн, Секау. Участва в множество майсторски класове. В нейния репертоар присъстват творби от различни стилове и епохи, включително музика на ХХ век. Има професионална педагогическа практика като преподавател по китара в Частния университет по музика и изкуство във Виена и Консерваторията „Йохан Йозеф Фукс“ в Грац.

2. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В дисертационния труд Божана Павлова си поставя за цел „да изследва педагогическите и изпълнителските практики в контекста на съвременната музика, композирана за класическа китара от средата на XX век“, като основен обект на нейното проучване и анализ е обучението по класическа китара в Европа и в частност – в страните Австрия и България. Темата е интересна, актуална и важна както за музикантите, свързани със съвременната т.нар. класическа китарна практика (като разграничение от китарата в попмузиката), така и за всички, които в една или друга степен наблюдават съвременния репертоар, респективно съвременното композиторско творчество, от гледна точка на музикалния език. Както посочва докторантката, изборът на темата не е случаен. Той е свързан с необходимостта от коментирането на актуалния контекст в композиторското творчество за класическа китара и концертния репертоар на китаристите.

Специално ще акцентирам на творческата биография на авторката на дисертационния труд. Като музикален изпълнител и музикален педагог Божана Павлова има нужните познания и аналитични възможности за убедителното реализиране на така поставената тема на дисертационния труд.

Безспорно, съвременната стилистика с музика от втората половина на XX век е акцент, който заслужава специално внимание и от гледна точка на педагогическите подходи към тази музика. Това определя и предмета на изследване – „систематизирано представяне на информацията относно съвременната музика за класическа китара от XX век, нейното изучаване в Европа и подробен анализ на три емблематични съвременни произведения за класическа китара“. Като конкретен обект на изследване Божана Павлова посочва процеса на обучение по китара в Австрия и България. Съвременната музика е въведена чрез творчеството на трима от най-значимите композитори за инструмента китара през този период – Ханс Вернер Хенце, Тору Такемитсу и Нуцио Д'Анджело.

Разглеждането и съпоставянето на две практики – австрийската и българската, е интересен и аргументиран подход, още повече, че формирането на музикалната култура на Новото време в България до днес е свързана с европейските традиции, приети за десетилетия наред като образователни модели, модели на композиционни мислене и т.н. В този смисъл ценен е паралелът на рефлексията на съвремието. Естествено е в Австрия – люлката на Новата музика, музикалнопедагогическата практика, в частност и в обучението по китара, да е свързана с музикалния език, който активно функционира в творчеството на съвременните

композитори и търпи развитие. В образователната практика у нас подходите (и университетските) следват по-утвърдени и по-класически форми. Това естествено рефлектира и върху използваната музикалнопедагогическа литература. Ето защо дисертационният труд е интригуващ и важен с коментара на един перспективен за обучението ни подход.

Като цяло дисертационният труд на Божана Павлова въвежда широк кръг от проблеми, които могат да бъдат разглеждани от разбирането на понятието „класическа китара“ в съвременната музика до конкретни аналитични наблюдения на музикалния език и използвани изпълнителски технологични прийоми.

Дисертационният текст от 99 страници е организиран в четири основни глави, увод, заключение, библиография и три приложения. Тъй като трудът е свързан с художественотворческа докторантура, неразделна част от него е изпълнителската дейност на докторанката и реализираните концерти, предоставени на диск.

3. СТЕПЕН НА ПОЗНАВАНЕ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПРОБЛЕМА

Текстът на дисертационния труд изцяло затвърждава мнението ми, че авторката в детайли познава както музикалната литература, създадена за този инструмент, и конкретно творбите на тримата автори, така и музикалната литература използвана в педагогическата практика в България и Австрия. От една страна са изпълнителите, които пишат за своя инструмент – класическата китара, от друга – композиторите, които имат интерес към китарата преди всичко като характерен инструмент със свой колорит. Разширяването на звуковото поле е една от основните характеристики в музиката на XX век и съвремието ни. Тук попадат и творбите на двама от авторите, които докторантката коментира. Чрез направените анализи от тази гледна точка авторката достига до важни наблюдения и формулирани изводи.

Божана Павлова се опира на неголям брой подбрана литература от 32 заглавия, предимно на немски език. Разбира се, тя би могла да включи и още заглавия – самият текст подсказва широките ѝ познания, въпреки че не е направен специален обзор на литературата, което смятам за пропуск, – но тя се ограничава само с най-конкретни разработки, които цитира, като превесът е на собственоаналитичния ѝ подход при разглеждането на творчеството на композиторите. Разбира се, при проучването на първата глава е въведена разнообразна литература (в голямата си част непозната за нас), въз основа на която е

изградила картината на образователната система по музика в Австрия, съответно и в България.

4. НАЛИЧИЕ НА ОБОСНОВАН И РАЗРАБОТЕН ТЕОРЕТИЧЕН МОДЕЛ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.

В дисертационния труд докторанката успява, опирайки се на опита си на изпълнител и педагог, успешно да съчетае емпиричния с аналитичния подход.

Първата глава е обзорна – Божана Павлова разглежда музикалното образование в Австрия: учебен план, изучаван репертоар в часовете по китара, застъпени методики на преподаване, начини на финансиране, очаквани и реализирани резултати и т.н. В тази глава е направено и сравнението с прилагането на тези практики в България. Могат да бъдат направени следните изводи за педагогическата практика в Австрия: обхватът на обучението включва всички възрастови и социални групи; ползват се интегративни подходи – музика и други изкуства; търси се стилистично разнообразен репертоар от всички епохи, от Ренесанса до XXI век; популярните жанрове като поп, рок, джаз, световна музика и *fingerstyle* също присъстват в учебния план за класическа китара, както и пиеси от Латинска Америка и народна музика; съвременната музика е интегрирана в музикалната литература за инструмента. И това се отнася както до обучението на професионалисти, така и на любители. Картината в България е доста различна и в този смисъл анализът е ценен за преосмисляне на педагогическата работа в тази сфера. Следващите три глави са посветени на живота и творчеството на тримата композитори, направен е анализ на разглежданите творби. Анализът е стилистичен, формален и технологичен и специално поздравявам авторката за този подход, чрез който тя успява да вникне в характерни детайли, разкриващи индивидуалния им композиторски стил.

Втората глава разглежда живота и творчеството на големия германски композитор Ханс Вернер Хенце (1926 – 2012), един от най-влиятелните творци в музиката на XX век, особено известен с опусите си за музикален театър. Анализирани са произведенията му „Камерна музика 1958“, като е поставен акцент върху частите, в които основно е включена китарата – „Три фрагмента по стихове на Фридрих Хьолдерлин“ за глас и китара и „Три тентос“ (Drei Tentos) за соло китара, които могат да бъдат характеризирани като три фантазии. Произведенията са едни от най-ярките опуси в съвременната музика, включващи китара,

изпълнявани са от редица китаристи. В този смисъл те са основен репертоар в музикалната литература за китара с творби от XX век.

Третата глава е посветена на японския самобитен композитор и писател Тору Такемитсу (1930 – 1996) и произведението му за китара и алтова флейта „Към морето“ (Toward the sea, 1981). Такемитсу е едно от интересните явления в музиката на XX век. В съчетанието на западноевропейската традиция по отношение на музикалния език и изтънчеността на Изтока именно играта със звука разкрива характерни черти на оригиналния му стил. Съчетанието на китара и флейта органично се вписва в тези търсения. Впрочем, той има поредица от творби за соло китара, както и камерни ансамбли с китара, които Божана Павлова е въвела като заглавия в текста. Специално са разгледани откриването на „SEA-мотив“-а през 70-те години на XX век (1970 –1979) в няколко негови творби и стилът на композитора. В този контекст е и анализът на тричастния цикъл „Към морето“, реализиран прецизно, на фино структурно ниво, отделните мотиви-образи са съпоставени, проследени са използваните техники.

В четвъртата глава централна тема са житейският и творческият път на италианския композитор и китарист Нуцио д'Анджело (роден 1955). Специално е направено интервю с него, в което се развиват идеите му за пътя на съвременната музика. Разгледаните „Две лидийски песни“ (1984) са активен репертоар за изпълнителите китаристи. Отличени са с първа награда на Международния конкурс за класическа китара „Андрес Сеговия“ (1991, Испания). Това до голяма степен аргументира и включването им в дисертационния текст. Думите на Нуцио д'Анджело – „Музиката е вдъхновяваща, отразяваща, бурна, фрагментирана, съдържана, винаги интересна – това е добра модерна музика, със собствен глас и цел“, провокираха у мен интерес към творчеството му, запознах с негови творби. И Двете лидийски песни, и други негови творби, съчетават, както много точно дисертантката ги е определила, „разнообразни стилистични и инструментални похвати, които авторът използва, за да предаде емоционалния заряд на композициите си, в които вдъхновението, усещането и атмосферата осезаемо поемат основна роля и не подлежат на влияние от формално-структурните елементи“. Това е музика, която преди всичко според мен представя творческия пласт, свързан с изпълнителското майсторство, и емоционално привлича слушателите. От тази посока на разсъждения интервюто е наистина много удачно и свидетелства за една жива и днес традиция.

В Заключението дисертантката представя постигнатите резултати, прави съответните обобщения и изводи.

Използваните изследователски подходи в текста са обосновани, разработен е теоретичен модел на изследването.

Авторефератът коректно резюмира основния текст и отговаря на всички изисквания.

5. ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертантката е посочила 6 приноса на своя дисертационен труд, които приемам изцяло. Те следват изложението в текста. Първият, на който вече специално неколкократно акцентирах, е свързан с проучването и съпоставянето на музикалното развитие и традициите в педагогиката в Австрия и България, което се прави за първи път в сферата на съвременното обучение по китара у нас.

Следващите два приноса са свързани с представянето на тримата композитори Ханс Вернер Хенце, Тору Такемитсу и Нуцио д'Анжело и творчеството им за класическа китара от средата и втората половина на XX век. Както специално изтъкнах, „разгледани най-фините композиционни детайли, заложили от композиторите, което не е правено до сега от гледна точка на специализираната литература за класическа китара в страната“. Високо оценявам тези анализи, които са много полезни и за всички, които се занимават със съвременната музика и с музикалния език на XX век. Тук е и специално направеното интервю с композитора Нуцио д'Анжело.

Отново за първи път на български е направен систематизиран и подробен анализ на творбите от разгледаните автори в дисертацията. Това безспорно ще бъде много полезно за композиторите, които творят в сферата на съвременната музика за китара в наши дни, а и за изпълнителите.

По отношение на технологични проблеми, свързани с интерпретацията, трудът е принос за изпълнителите.

Много важен принос е изпълнителската дейност на докторантката. Представени са анализирания произведения в рамките на шест концерта. Тези творби, заедно с творби от богатата и стойностна музикална литература за класическа китара, разкриват, както посочва дисертантката, нейната „лична гледната точка и интерпретация на произведенията, отразяващи преживяванията, емоционалността и отношението ми към процеса на музициране“.

Като цяло, убедено мога да кажа, че това е успешно завършен, стойностен и приносен дисертационен труд.

Ще прибавя и моите лични впечатления от артистичното сценично присъствие на Божана Павлова – впечатляващ изпълнител със стабилни качества на инструменталист и зряло професионално присъствие като интерпретатор.

6. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Посочени са 6 публикации по темата. Три от тях – текстът на доклада, който бе изнесен на XIII „Млад научен форум за музика и танц“, НБУ, статията в „Музикални хоризонти“ и материалът за „Творчеството на Ханс Вернер Хенце“ пряко са свързани с темата. Музикалнопублицистични са (доколкото мога да съдя по заглавията това са рецензии) публикациите в онлайн изданието на Университета по музика и сценични изкуства – Виена, Австрия и списание „Шест струнен свят“, Полша, което представя авторката като активно интересуваша се и работеща в професионалната международна общност на китарното общество.

7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на всичко изказано дотук предлагам на уважаемото научно жури да бъде присъдена на Божана Павлинова Павлова за дисертационния труд на тема „Класическата китарна музика от средата на XX век в творчеството на Ханс Вернер Хенце, Тору Такемитсу и Нуцио д'Анджело“ образователната и научната степен „доктор“ по професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“.

5 март 2019 г.

Проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н.